

คืนชีวิตใหม่ให้แม่น้ำเพชรบุรี

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่ม จังหวัดเพชรบุรี

แม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักที่ไหลผ่านทั้ง 13 หมู่บ้านของตำบลบ้านกุ่ม ประชาชนในตำบลมากกว่าร้อยละ 80 ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำหลายด้าน ทั้งด้านอุปโภคและบริโภค จากการใช้น้ำในแม่น้ำของประชาชนโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับแม่น้ำ ส่งผลให้แม่น้ำเพชรบุรีเกิดการเน่าเสีย เป็นแหล่งทิ้งขยะ แหล่งปล่อยน้ำเสีย แหล่งทิ้งมูลสัตว์จากฟาร์มเลี้ยงสุกรและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ทำให้น้ำในแม่น้ำสกปรกกลิ่นเหม็นอย่างรุนแรง จำนวนปลาที่เคยมีอยู่ชุกชุม เช่น ปลาเก็ด ปลาตะเพียน ปลาสวาย กลับมีจำนวนลดลงมาก และในบางปีมีปลาตายสิ่งกลิ่นเหม็นตลอดลำน้ำ

ประกอบกับ ในวันที่ 7 สิงหาคม 2542 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาที่วัดท่าชัย และมีพระราชดำริสวดมนต์ว่า ควรดูแลทำความสะอาดให้แม่น้ำเพชรบุรีอยู่ในสภาพที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ให้น้ำสะอาด สองฝั่งมีภูมิทัศน์ที่ดี ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่ม จึงมีแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาของแม่น้ำเพชรบุรี

ข้อมูลพื้นฐานปีปัจจุบัน
: ปี พ.ศ. 2546

อำเภอ: เมืองเพชรบุรี

จังหวัด: เพชรบุรี

ประชากร: 5,359 คน

พื้นที่: 12.144 ตร.กม.

ประเภทท้องถิ่น :
องค์การบริหารส่วนตำบล

การเลือกตั้ง : ทางอ้อม

วิถีใหม่

ในปี 2542 อบต.บ้านกุ่มได้จัดทำโครงการ “โครงการคืนชีวิตใหม่ให้แม่น้ำเพชรบุรี” เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนในตำบลเห็นความสำคัญของแม่น้ำ เลิกทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำ จัดระบบการทิ้งขยะของประชาชนในตำบล และทำความสะอาดพัฒนาภูมิทัศน์ตลอดแนวแม่น้ำ

ผลงานที่ได้ดำเนินการ

1. จัดวันรักแม่น้ำเพชรบุรีขึ้น ทุกวันที่ 7 สิงหาคม ของทุกปี โดยระดมอาสาสมัครจากหมู่บ้านทั้ง 13 หมู่ๆ ละ 30 คน ประมาณ 390 คน ทำความสะอาดแม่น้ำเพชรบุรีและเก็บขยะขึ้นจากแม่น้ำ
2. แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาแม่น้ำเพชรบุรี จำนวน 17 คน ทำหน้าที่วางแผน กำหนดแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาแม่น้ำในแต่ละปี และประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และประชาชน โดยคณะกรรมการ จังหวัดเป็นผู้สรรหาและแต่งตั้งจากผู้นำและตัวแทนของทุกหมู่บ้าน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี
3. รณรงค์ให้ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านรักแม่น้ำเพชรบุรี เลิกทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำ ทำการรณรงค์ทุกเดือน โดยผ่านการใช้เสียงตามสายในชุมชนและการทำประชาคมหมู่บ้าน
4. พัฒนาระบบการจัดเก็บขยะให้ทั่วถึงและบ่อยครั้งยิ่งขึ้น โดยให้พนักงานเก็บขยะ จำนวน 2 คน และคนขับรถ 1 คน ออกเก็บขยะในแต่ละหมู่บ้านทั้ง 13 หมู่ สลับกันไปในแต่ละหมู่บ้านเป็นประจำทุกวัน

การระดมทรัพยากร

ค่าใช้จ่าย/การลงทุน	- งบประมาณของ อบต. ในปี 42 จำนวน 170,550 บาทเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายดังต่อไปนี้ คือ - ค่าอาหารและเครื่องดื่มเพื่อเลี้ยงอาสาสมัครวันจัดงาน จำนวน 9,750 บาท - ค่าเรือ 2 ลำ จำนวน 6,000 บาท - ค่าจ้างประจําพนักงานเก็บขยะ จำนวน 154,800 บาท
อุปกรณ์/เครื่องมือ	- เรือที่ใช้ลาดตระเวน จำนวน 2 ลำ - อุปกรณ์ในการทำความสะอาดแม่น้ำ ได้แก่ มีด จอบ เสียม ฯลฯ จำนวน 390 ชุด โดยที่ชาวบ้านจัดหาเอง
บุคลากร	- อาสาสมัครมาช่วยทำความสะอาดแม่น้ำ และเก็บขยะในแม่น้ำ จำนวนประมาณ 390 คน ทำงาน 1 วัน/ปี - คณะกรรมการพัฒนาแม่น้ำเพชรบุรี ทำหน้าที่วางแผน กำหนดแนวทางการดำเนินงาน และแผนส่งจ่ายงบประมาณ จำนวน 17 คน ทำงาน 3 วัน/ปี - พนักงานเก็บขยะและคนขับรถ ทำหน้าที่ตระเวนเก็บขยะในหมู่บ้านทั้ง 13 หมู่ จำนวน 3 คน ทำงานทุกวัน

ขั้นตอนในการดำเนินการ

วัน เดือน ปี	กิจกรรมที่ทำ	ผู้รับผิดชอบ
สิงหาคม 2542	- สมเด็จพระเทพฯ เสด็จยังวัดท่าชัย และมีพระราชดำรัสว่า ควรดูแลทำความสะอาดแม่น้ำเพชรบุรี	
สิงหาคม 2542	- ประชุม ปริกษาหารือเพื่อวางแผนและแนวทางในการแก้ปัญหา	อบต. / กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน
กันยายน 2542	- จัดทำร่างโครงการ "คืนชีวิตใหม่ให้แม่น้ำเพชรบุรี" เพื่อนำเสนอต่อสภา อบต. - ประชุมสมาชิกสภา อบต. เพื่อพิจารณาและได้รับการอนุมัติให้จัดทำโครงการ - วางแผนงานด้านงบประมาณ - อนุมัติงบประมาณเพื่อใช้ในการดำเนินการ	นายก อบต./ปลัด อบต./สมาชิกสภา อบต.
เมษายน- พฤษภาคม 2543	- ประสานงานกับผู้นำชุมชน จัดทำประชาคมในชุมชนต่างๆ เพื่อเสนอโครงการและดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้	นายก อบต./ปลัด อบต./สมาชิกสภา อบต.
พฤษภาคม - กรกฎาคม 2543	- จัดทำแผนพัฒนาประจำปี 2543	นายก อบต./ปลัด อบต./สมาชิกสภา อบต.
กรกฎาคม 2543	- แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาแม่น้ำเพชรบุรี จำนวน 17 คน	อบต. / กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน
กรกฎาคม ของทุกปี	- คณะกรรมการพัฒนาแม่น้ำเพชรบุรี นั่งเรือออกสำรวจสภาพของแม่น้ำ เพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาประจำปี - จัดทำแผนพัฒนาประจำปี - ประสานงานกับผู้นำชุมชน เพื่อดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้	คณะกรรมการแม่น้ำเพชรบุรี/อบต./ผู้นำชุมชน

วัน เดือน ปี	กิจกรรมที่ทำ	ผู้รับผิดชอบ
สิงหาคม ของทุกปี	- ในแต่ละปี มีแนวทางดำเนินงาน ดังต่อไปนี้คือ • ในทุกวันจะดำเนินการจัดเก็บและแยกขยะในทุกพื้นที่ในตำบลสลับกันในแต่ละหมู่บ้าน • ทุกๆ เดือน ทำการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านเลิกทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำ • ทุกวันที่ 7 สิงหาคมของทุกปี จัดวัน "รักแม่น้ำเพชรบุรี" ขึ้น โดยให้อาสาสมัครจากทุกหมู่บ้านประมาณ 390 (หมู่บ้านละ 30 คน) ทำความสะอาดแม่น้ำและบริเวณตลิ่งริมน้ำ	อ. บ. ต. / คณะกรรมการแม่น้ำเพชรบุรี/ กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน

หน่วยงานที่เข้าร่วมดำเนินการ

-- หน่วยงาน/องค์กร --

-- บทบาทความร่วมมือ --

คณะกรรมการบริหารแม่น้ำเพชรบุรี	เป็นคณะกรรมการอำนวยการเพื่อกำหนดแผนพัฒนาแม่น้ำวางแผนคาดการณ์ด้านการใช้งบประมาณ และนำเสนอต่อสภา อบต. ทุกปี
ประชาชนในตำบลบ้านกุ่ม	ช่วยรักษาแม่น้ำ จัดระบบการจัดเก็บขยะเพื่อให้รถขยะของ อบต. มาเก็บ และทำกิจกรรมพัฒนาภูมิทัศน์ตลอดริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี
อำเภอเมืองเพชรบุรี	ให้การสนับสนุนโครงการโดยการรณรงค์ และออกนโยบายให้ทุกตำบลในเขตอำเภอเมือง ร่วมรณรงค์ให้ดูแลแม่น้ำเพชรบุรี
บริษัทเอกชนในพื้นที่	เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์แม่น้ำและวิธีการในการคืนชีวิตให้กับแม่น้ำเพชรบุรี
องค์กรเอกชน ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลม และชมรมอนุรักษ์เมืองเพชร	ให้การสนับสนุนในการเป็นวิทยากรในการอบรมทำความเข้าใจกับประชาชนในตำบลในการรักษาแม่น้ำเพชรบุรี

ประเมินผลความสำเร็จ

ก่อนการดำเนินการ

1. แม่น้ำเพชรบุรีสกปรกเป็นแหล่งทิ้งขยะ แหล่งปล่อยน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลต่างๆ เช่น ขยะเสียจากฟาร์มสุกร หรือซากสุนัข เป็นต้น ทำให้ประชาชนในตำบล ทั้ง 13 หมู่บ้าน ซึ่งจำเป็นต้องใช้น้ำในแม่น้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค ถึง 80 % ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากน้ำในแม่น้ำได้ นอกจากนั้น ยังเผชิญกับปัญหากลิ่นน้ำเน่าเหม็นอย่างรุนแรง
2. จำนวนปลาในแม่น้ำลดลงจากในอดีตเป็นอย่างมาก ชาวประมงที่เคยจับปลาต่างๆ ได้ เช่น ปลากด ปลาตะเพียน และปลาสวาย กลับจับได้ลดลงและในบางปีมีปลาตายเน่าเหม็นตลอดลำน้ำ
3. ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความสนใจในการอนุรักษ์ลำน้ำ ทั้งๆ ที่มีความจำเป็นจะต้องใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรี

หลังการดำเนินการ

1. แม่น้ำเพชรบุรีระยะทาง 9 กิโลเมตร สะอาดมากขึ้น ไม่มีขยะและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ในแม่น้ำ ตลิ่งชายฝั่งสะอาดและสภาพภูมิทัศน์ริมสองฝั่งแม่น้ำดีขึ้น
2. ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและร่วมมือกันดูแลอนุรักษ์แม่น้ำ ประชาชนจัดระบบทิ้งขยะและนำขยะมาทิ้งที่ถังขยะที่ อบต. จัดหาให้
3. ประชาชนทั้ง 13 หมู่บ้าน ใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีประมาณ 80% เกิดความพอใจ กับคุณภาพของน้ำที่สามารถใช้อุปโภค-บริโภคได้
4. ปริมาณปลาในแม่น้ำชุกชุมมากขึ้น เนื่องจากคุณภาพของน้ำที่สะอาด และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และกรมประมงนำปลามาปล่อย ประชาชนที่ทำการประมงประมาณ 5% สามารถจับปลาและสัตว์น้ำอื่นได้มากขึ้น ทำให้มีรายได้เฉลี่ยจากการจับปลาประมาณ 5,250-7,500 บาท/เดือน

อุปสรรคและการแก้ไขปัญหา

อุปสรรค	การแก้ไขปัญหา
1. เกิดตะกอนทับถมในแม่น้ำ และมีพื้นดินงอกยื่นเข้ามาในแม่น้ำเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทุกปี เนื่องจากแม่น้ำเปลี่ยนทิศทาง และอีกฝั่งของแม่น้ำซึ่งอยู่นอกเขตพื้นที่ของ อบต. ไม่ได้รับการดูแล	1. เสนอโครงการต่อกรมชลประทานเพื่อขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรี 2. ประสานงานกับกรมพินิจฯ เพื่อจัดทำแนวเขตของ อบต. ให้ชัดเจน
2. การขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ และ อบต. ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง	3. ประสานงานเชิญนายอำเภอ อบต. อื่นๆ หรือข้าราชการระดับสูงมานั่งเรือชมแม่น้ำ เพื่อให้เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์แม่น้ำ
3. ประชาชนในบางหมู่บ้านไม่ทำตามแผนการอนุรักษ์แม่น้ำ	4. อบต. จัดประกวดขบวนตลิ่งแต่ละหมู่บ้านทั้ง 13 หมู่บ้าน โดยมีการประเมินผลงานทุก 3 เดือน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 13 หมู่บ้าน ในการดูแลจัดเก็บขยะอย่างเป็นระบบ และเป็นอาสาสมัครทำความสะอาดตลิ่งและจัดเก็บขยะในแม่น้ำ
2. การที่ อบต. เข้ามารับผิดชอบการดำเนินการทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้การจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความยั่งยืนในการดำเนินการ

อบต. กำหนดแผนเพื่อพัฒนางานให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังต่อไปนี้คือ

1. จัดทำโครงการเสนอต่อกรมชลประทาน เพื่อขุดลอกแม่น้ำและตลิ่งไม้ใหญ่ที่แผ่ขยายกีดขวางลำน้ำจนทำให้แม่น้ำตื้นเขินและแคบลงในบางช่วง ส่งผลให้การระบายน้ำไม่ดีขึ้น ทำให้น้ำท่วมเมืองเพชรบุรีมาตลอด
2. ประสานงานกับกรมพินิจฯ (กรมเจ้าท่า) เพื่อจัดทำแนวเขตของแม่น้ำ
3. จัดโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแม่น้ำอย่างยั่งยืน โดยการจัดประกวดการดูแลทำความสะอาดน้ำในแม่น้ำและตลิ่งในแต่ละหมู่บ้าน และมีแผนที่จะประเมินผลงานทุก 3 เดือน และให้รางวัลกับหมู่บ้านที่ชนะการประกวด
4. จัดกิจกรรมฟื้นฟูประเพณีเกี่ยวกับแม่น้ำ เช่น การแข่งเรือทางโค้งเพื่อใช้เป็นสื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจดูแลรักษาแม่น้ำ

ความเป็นไปได้ในการถ่ายทอดประสบการณ์

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ โดยคำนึงถึง

1. การนิยามว่าทรัพยากรที่ควรอนุรักษ์คืออะไรและหลังจากทำโครงการแล้ว ประชาชนจะได้รับประโยชน์อะไรบ้างที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนเห็นประโยชน์ในการเข้ามามีส่วนร่วม
2. การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกหลายแห่ง เนื่องจากการแก้ปัญหาเรื่องทรัพยากรสาธารณะไม่สามารถแก้ไขได้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องทำความเข้าใจเพื่อป้องกันความท้อถอยที่อาจเกิดขึ้น

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

ชื่อ-นามสกุล : นายกำธร เมืองธรรม
ตำแหน่ง : ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
หน่วยงาน : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่ม
ที่อยู่ : หมู่ 9 ตำบลบ้านกุ่ม อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
โทรศัพท์ : (032) 432-212

ชื่อ-นามสกุล : นายบรรจง ศาสตร์สาคร
ตำแหน่ง : รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
หน่วยงาน : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่ม
ที่อยู่ : หมู่ 9 ตำบลบ้านกุ่ม อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
โทรศัพท์ : (032) 432-212

ชื่อ-นามสกุล : นายสมบัติ ทองแต้ม
ตำแหน่ง : รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
หน่วยงาน : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่ม
ที่อยู่ : หมู่ 9 ตำบลบ้านกุ่ม อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
โทรศัพท์ : (032) 432-212

ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปีที่มีการริเริ่มวิถีใหม่ : พ.ศ. 2542

ประเภทของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	องค์การบริหารส่วนตำบล
สถานที่ตั้ง	หมู่ 9 ตำบลบ้านกุ่ม อำเภอมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000
ขนาดพื้นที่	12.144 ตารางกิโลเมตร
งบประมาณรายจ่าย	2,381,219.08 บาท (ปีงบประมาณ 2542) 18.16 % เงินเดือนและค่าจ้างประจำ 4.96 % ค่าจ้างลูกจ้างชั่วคราว
งบประมาณรายได้	3,003,368.47 บาท (ปีงบประมาณ 2542) 9.44 % จัดเก็บเอง 90.56 % รัฐจัดเก็บให้
จำนวนพนักงานและลูกจ้าง	5 คน 3 คน พนักงานท้องถิ่น 1 คน ลูกจ้างประจำ 1 คน ลูกจ้างชั่วคราว
จำนวนประชากร	4,500 คน
จำนวนครัวเรือน	1,100 ครัวเรือน
รายได้เฉลี่ยประชากร	30,000 บาท
ลักษณะของเมืองและ วิถีชีวิตประชาคม	ตำบลบ้านกุ่มตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอมืองเพชรบุรีมาทางทิศเหนือ 3 กิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ทำเลที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำเพชรบุรี โดยแม่น้ำไหลผ่านทั้ง 13 หมู่บ้าน รวมระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร ตำบลบ้านกุ่ม ประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวนชมพู่เพชร โดยเฉพาะประชาชนในหมู่ที่ 1,2 และ 3 นอกจากนั้นทำอาชีพค้าขายและรับจ้างตามลำดับ ตำบลบ้านกุ่มไม่มีคลองชลประทานต้องใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีเป็นหลัก สำหรับทั้งทำนาและทำสวน แม่น้ำเพชรบุรีจึงมีความสำคัญและผูกพันกับชาวบ้านในตำบลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนมากมีความเป็นอยู่ดี ด้านการศึกษา ในตำบลบ้านกุ่มมีโรงเรียน 2 แห่ง วัด 2 แห่ง และมัสยิด 2 แห่ง